

SANT MAGÍ A TORTOSA

Josep Mas Segura

Fins fa ben poc l'únic que coneixia de Sant Magí relacionat amb Tortosa era l'edició del *Goigs en alabansa del gloriós martir Sant Magí, que se cantan en la sua Capella del Portal del Carro de la Ciutat de Tarragona, la qual se librà de la voladura dels Gavaigs, ahont lo Sant dispensa lliberalment los favors als seus Devots*, imprès a Tortosa per Joaquim Puigrubi i Canals. (Imatge 1).

L'encapçalament ja indica que és posterior a la Guerra del Francès 1808-1814, fent referència al fet ocorregut el dia 18 d'agost de l'any 1813, quan la Capella es va salvar de ser destruïda per les tropes franceses que a l'abandonar Tarragona van fer voladures en diferents indrets de la muralla. Tot i encendre la metxa varies vegades no va esclatar la càrrega explosiva situada a la base de la muralla de la Capella. Avui dia es conserva aquella metxa a la Capella de Sant Magí del Portal del Carro de Tarragona. (Imatge 2).

Durant el període de confinament per causa de la pandèmia del Covid-19, en una de les consultes a la Biblioteca

de Catalunya, vaig trobar aquest goig: *Gozos del Glorioso Hermitaño, y Martyr de Christo S. Magin, que se venera en la Capilla de San Roque en la ciudad de Tortosa. Tortosa: por Josef Cid Impresor, y L[ib]rero, Año 1787.* (Imatge 3).

La Capella de Sant Roc de Tortosa, avui dia ja no existeix. Això és el que he trobat a aquesta pàgina d'Internet: tortosaantiga.blogspot.com/2012/06/la-capella-de-sant-roc.html?m=1, [Consulta juliol 2020]:

“Un espai per al culte.

La capella donava la sortida al riba-rec de la ciutat de Tortosa, moll de fusta fet per estakes de riba de rec al marge esquerre del riu, que facilitava que els bucs ancoraren en aquella part.

La capella es situava a tocar de riu, tot just al cap del carrer que porta el seu mateix nom, la qual va desaparèixer als anys 70 del segle XIX, l'any 1874 a conseqüència d'una riuada i barrancada que la va enderrocar. Rebutades les parets el Sant passa a formar part dels patrons que

GOIGS EN

DEL GLORIÓS MARTIR
cantan en la sua Capella
Ciutat de Tarragona, la
ladura dels Gavaigs,
lliberalment les
De-

ALABANSA

SANT MAGÍ, QUE SE
del Portal del Carro de la
qual se librà de la vo-
ahont lo Sant dispensa
favors als seus
vots.

Puix miracles cada dia
Lo Senyor obra per Vos:
Ohia al que en Vos confia
Sant Magí molt gloriós.
La Divina Omnipotència
Volgué, que en una montanya
De la alta Brulaganya
Fessee aspera penitència;
Ahont vos honra nit, y dia
L'Orde de Predicadors: &c.
No volgué estar ocultada
Llam tan clara en una Cova,
Predicava la Lley nova,
Que Jesu-Christ nos ha dada;
Molta gent se convertia
Deixant sos antics errors: &c.
Imperant Maximia
De Christians persiguidor,
Altre qual ell per Pretor
A Tarragona envia;
Foren qual Ovella pia
Presentat al Llop ferós: &c.
Demandantvos el si ereu
Aquell Mago encantador?
Rebelde al Emperador?
Christiá só, responguereu;
Sols un Deu l'Anima mia
Regoneix per son Espós: &c.
En la Presó vos meteren
Ahont, greuement vos afligren
Mes los Angels vos obriren,
Y las cadenas romperen;
Y tornaren dreta via
A vostra Cova gozós: &c.
No trobantvos, al instant
A vostra Cova tornaren,
Y al Torrent vos rossegaren

Las pedras ensangrentent;
Vay la terra rosas cria
Per ahont pasá vostre Cos: &c.
Al queus feyent tan gran mal
Volentlos morir de set,
Fraguereu com á perfit
Una font medicinal,
Que de tota malitia
Cura al que aspera en Vos: &c.
Tornaren dalt á la Cova,
Y altra volta vos arrastraren,
Fins allí ahont vos degollaren,
Perá Vos no dirxa poca;
Christians (obra molt pia)
Enterraren vostre Cos: &c.
Lo que pasma tot lo Mon,
Que als que varen intentar
De veurer lo vostre Cos
La vista los van llevar,
Pero luego lals tornaren
Reclamantvos piados: &c.
Las donas quan van de part,
Invocantvos de bon cor,
Las serviu de hualtat,
Mitigantlos lo dolor;
Las esterils feu que tingan
Frayt beneyt de Deu ditós: &c.
De pigota, y de rosa
Sou singular Alvoat,
Puix als quins en reclamát
Ab voluntad fervorosa
Los curau, y ab alegría
Visitant lo vostre Cos: &c.
Molts de aquells, que sou trencats
Si os reclaman de bon cor
Promptament restan curats
Ho alcançau del Senyor:

Curáu de lurs malitias
Febres, quantanas, dolors: &c.
La Ciutat de Tarragona
Vostres prodigis admira
Que experimenta cada dia,
Temint se ab vostra Persona;
Ja tota la gent pregonja,
Que sou Sant miraculós: &c.
Del carro en lo Portal,
Que molt temps era tancat,
Ara lo han desolat
Per un instinte natural;
En ell se ha encontrat
Lo remey á tantos dolors: &c.
El any mil vuit cents y tretze
Será sempre memorabile,
Y en tots temps admirable
Vostre singular portento,
Burlant la vil tiranía,
Del francés mes orgullós: &c.
La grant metxa que s'trobá
En la mina preparada
Per mes fech, sempre apagada,
Senyal es prodigiós;
Que de vos ab alegría,
Contaràn los grans favors: &c.
Acuden de totes parts
A implorar vostra clemencia,
Y al instant, de sa dolencia
Sen tornan aconsolats;
Quedan tots molt admirats,
Pullicant vostres-favors: &c.
TORNADA.
Gozau ara victorios,
De Jesus Fill de Maria
Ohia al que en Vos confia
Sant Magí molt gloriós.

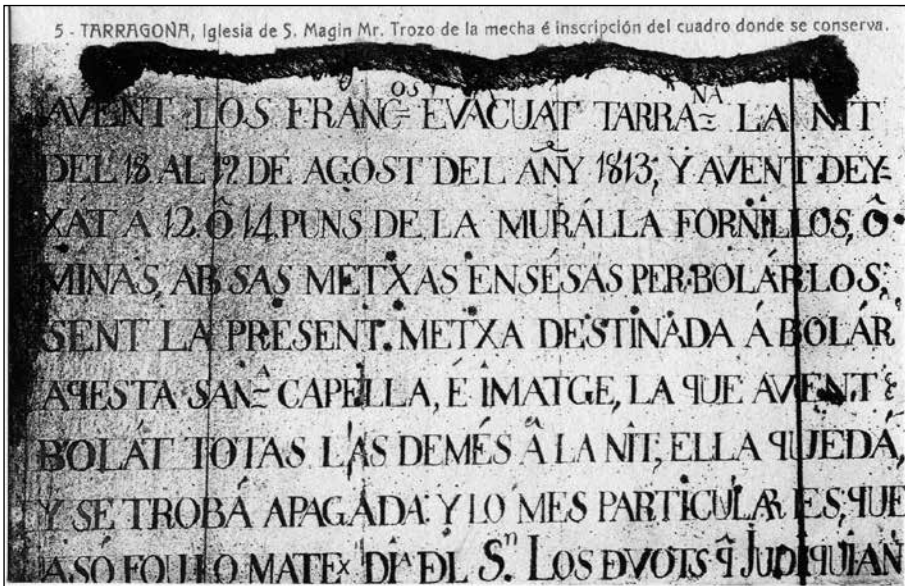
¶ Ora pro nobis Beate Magine.

¶ Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

*PR*esta quatenus Omnipotens Deus, ut intercedente Beato Magino Martyre tuo & á cunctis adversitati-
bus liberemur in corpore, & á pravis cogitationibus nardemus in mente. Per Dominum nostrum, &c.

Tortosa per Joaquim Puigrubí y Canals.

Imatge 2.- Postal Àngel Toldrà Viazó. Barcelona.

han surat pel riu al llarg de la història, al Roc el van recollir aigües avall prop d'Amposta. *-La imatge que's veneraba a la esmentada capella fou recullida per los Ampostins al pasar surar per davan d'Amposta en les aigües del Ebro, quan se la endugué la riuada y barrancada del Rastre del any 1874 qu'enderrocá la capella-* escrit publicat a la Veu de la Comarca el 28 d'agost el 1904. La capella mai va ser reconstruïda, ja que el culte a Roc, molt popular a la ciutat (copatró de la ciutat; amb l'Àngel Custodi, La Cinta, Santa Càndida i Santa Còrdula), es va traslladar a una capella lateral de la veïna església del Roser, on va perdurar la seva devoció fins el primer terç del segle XX. La capella era de nau única, amb sostre a tres aigües i façana principal amb un petit frontó coronat amb elements decoratius". Com podeu veure en aquest escrit no hi

cap menció a Sant Magí.

L'església del Roser formava part del convent dels Dominics, desamortitzat l'any 1835 (Desamortització de Mendizábal), adquirint la capella la condició de Parròquia del Roser. Posteriorment fou traslladada amb el mateix nom a l'altra banda del riu. La primera pedra de la nova església es va col·locar el 4 de desembre del 1911, les obres es van acabar el 25 de juny del 1914.

Al llibre *Art i patrimoni a Tortosa, Volum II*, de Joan-Hilari MUÑOZ I SEBASTIÀ, Tortosa 2018, hi podem llegir a la pàgina 47: "... la construcció del nou pont de l'Estat, les rampes del qual ja havia suposat el sacrifici d'una altra església barroca, la de l'antic convent del Roser, va obligar a fer una reforma urbanística entre el Mercat i la Plaça de la Constitució

1164

95

GOZOS

RIOSO HERMITAÑO, Y MARTYR de Christo S. Magin, que se venera en la Capilla de la Ciudad

DEL GLO-

TAÑO, Y MARTYR de Christo S. Magin, que se venera en la Capilla de la Ciudad de Tortosa.

DE Hermitaños norte, y guia,
de virtud prodigio raro;
Halle Magin vuestro amparo,
el hombre que en vos confia.
Si la inspiración divina
a los montes os llamó,
después la misma os llevó
à predicar su doctrina:
Lumbrera tan peregrina
Dios oculta no quería;
De vuestra predicación
la fama llegó à Dacia,
y à prendesos invidiosos
os envia un Saquado;
Yá antes vuestro consuelo
otado à Jesus vivia; Halle &c.
Preso os puso su riesgo
con apretadas cadenas,
y al veros en tantas penas
burla el Cielo su furor:
Angel de os libre el Señor
como à otro Pedro os envia; Halle &c.
Libre, y buelto à la montaña
los Soldados os hallaron,
y vuestro cuerpo arrastraron
por la deierta campaña:
En vuestras venas, su saña
mil fuentes de sangre abria; Halle &c.

Con vuestra sangre regado
el Monte, rosas brotó;
si él, el ser flores les dió,
Vos les disteis lo encarnado:
Vuestro amor así ha probado,
que à heridas, Rosas bolvia; Halle &c.
Vuestra compacion repara
sedientos à los Soldados,
y agua vierten los collados
heridos con vuestra vara:
Bien tal portento declara,
que en vos Moyses renacia; Halle &c.
Por mas que el Ministro fiero
os cortasse la cabeza,
poco logró su fiera,
y corto quedó el azero:
No cortó el buelo ligero
conque el alma à Dios subia; &c.
Con vuestra fuente asegura
todo enfermo alivio al mal,
y con medicina tal,
sois vos quien todo lo cura;
Salud tiene mas segura
quien bebe con fe mas pia; Halle &c.
Quando el alma en su agonía
sienta el mayor desamparo:
halle Magin vuestro amparo,
el hombre que en vos confia.

Oratio pro nobis B. Magini.

Oratio. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

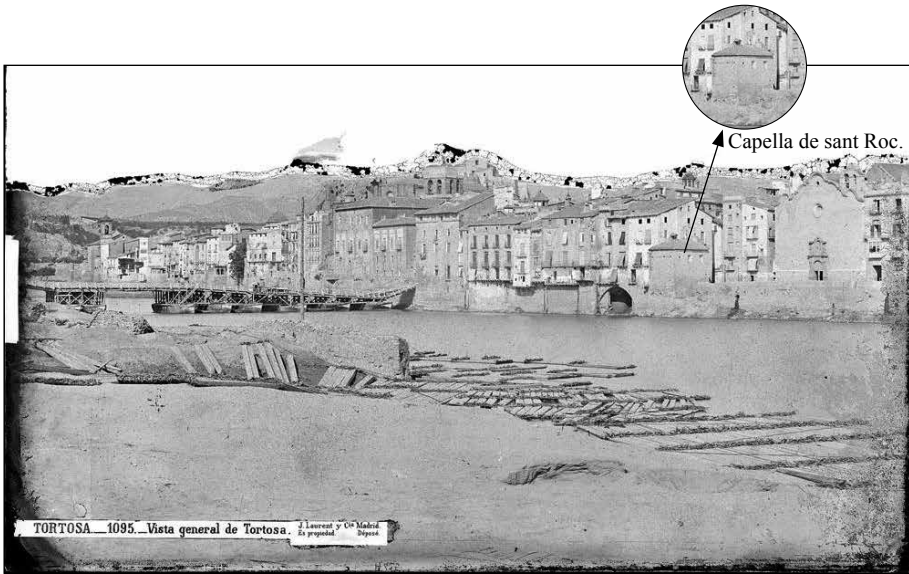
OREMUS.

Presta quesumus Omnipotens Deus, ut intercedente Beato Magino Martyro tuo, & à cunctis adversitatibus liberemur in corpore, & à pravè cogitationibus mundemur in mente. Per Dominum nostrum Jesum - Christum Filium tuum qui tecum vivit, &c.

Tortosa: Por Josef Cid Impresor, 3 (ero, Año 1787.

A-116904-2.

Imatge 3.- Gozos del Glorioso Hermitaño, y Martyr de Christo S. Magin: que se venera en la Capilla de San Roque en la ciudad de Tortosa. Tortosa: por Josef Cid, 1787. [1] full: il, xilografía; 28x17,5. Biblioteca de Catalunya. Barcelona.

(Foto de Fototeca nacional): Fotografia del Archivo RUIZ VERNACCI. N° de Inventario VN-06419. Título: TORTOSA (Tarragona)- Vista general de Tortosa. Autor de la fotografia: Laurent, J. (1816-1886) Fecha de la toma: Entre 1860 y 1886. Instituto del Patrimonio Cultural de España, MCD.

(actual baixada del pont) per tal de facilitar el pas de vehicles”.

Per tal de poder ampliar les dades, vaig fer una consulta per correu electrònic, al Museu de Tortosa, amb la següent resposta: ... *a part de les dades que ha pogut trobar sobre la capella, a nosaltres no ens consta cap altre tipus d'informació. Però per poder profunditzar més, li recomanem que consulti els webs o es posi en contacte amb la Biblioteca de Tortosa: <http://bibliotecamarcellidomingo.blogspot.com/>;*

*l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre ac-
baixebre.cultura@gencat.cat*

i l'Arxiu de la Catedral. <https://www.lasantacinta.com/reial-arxiconfraria/arxiu-capitular/>

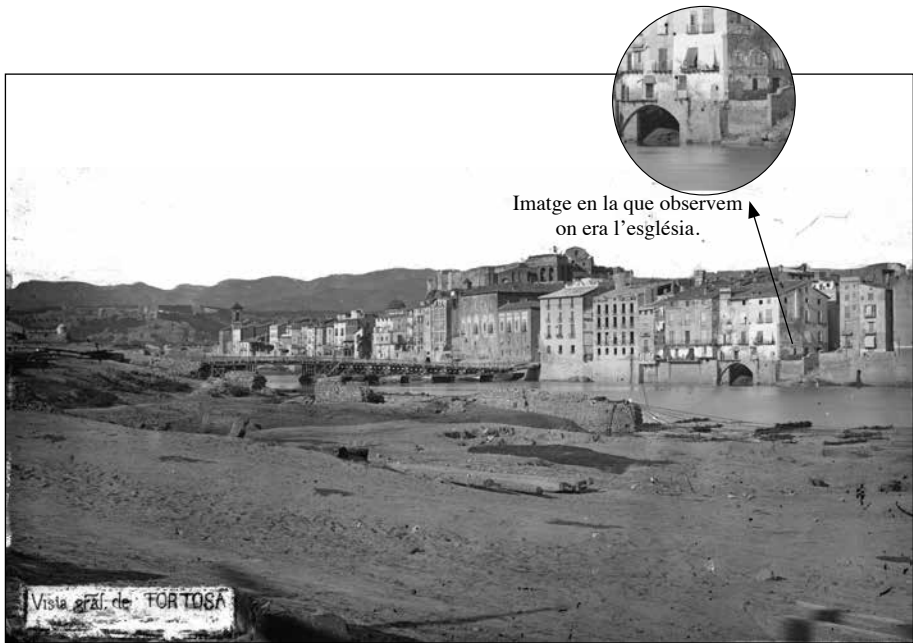
o enviar un correu al mateix a l'adreça electrònica arxiucatedral@bisbattortosa.org.

En aquestes llocs pot trobar tot tipus d'informació local.

També pot consultar els dos volums d'Art i Patrimoni a Tortosa de Joan-Hilari Muñoz i Sebastià.

El següent correu el vaig adreçar a l'Arxiu de la Catedral. La resposta gairebé immediata de Mn Josep Alanyà, Canonge arxiver, és la següent: ... *Tota la informació que tenim d'aquesta capella de sant Roc està publicada per Joan Moreira en el llibre del folklore tortosí, p. 652-654, editat a la impremta Querol de Tortosa l'any 1934.*

El Servei de préstec Interbibliotecari de Catalunya, m'ha facilitat els dos volums *Del folklore tortosí*, Joan MOREIRA. Edició en facsimil de la col·lecció Biblioteca Ebreca. 1999. Centre de Lectura de les Terres de l'Ebre. Tortosa.

Imatge en la que observem on era l'església.

Fotografia de Bonaventura Masdeu.
Font: CU Arxiu Comarcal Baix Ebre.

Al primer volum a la pàgina 86, dins del *Capítol V, ¡Mare, sang!...* –*Reméis casolans. –Invocacions. –Creencies. –Superticions. –Bruixeries i altres imbuïments populars*, hi he trobat una *Oració per a curâ les angines*. “A Belem hi ha tres noietes./ La una cus /i l'altra fila / i l'altra en oli de la llantia de Sant Maigí, / cura l'angina”. *Se fan tres creus i s' diuen tres Pare nostres*. Tot seguit n'hi ha una altra. “Sant Pere i Jesucrist / los dos van per un camí, / ne troven a Sant Maigí. / -Tu Maigí, ¿qué fas aquí? / - Aquíestic que tinc angines, / - Úntateles en oli del llum, / que lego estaran pansides”. *Pare nostre*.

De la pàgina 116 a la 118, al *Capítol VI, Oracions de cégo. –Cançons de bressol. –Nadales. –Solfès i cobles. –Lo Banc del “Si No Fos”*, hi ha la cançó *Les tres Fonts de Maigí*, amb una breu introducció:

–Sé un cant, oncle Jeroni, que no sé, si deu sê oració. –

–¿Com se diu?

–Les tres Fonts de Maigí.

–Avore dis-ne un trocet.

–‘Alla baix al Prat, hi havia una dama...’

–Si, ja hi caic, aquella qué sempre acaba dient ‘Pecador sin quieres del alma, pecador?’

–Si sinyó. ¿Vosté la sap?

–Tota no. És una oració molt vella. Ja casivé ningú se'n recorda.

–Jo l'hai arreplegat, a troços i a mossos.

– Aveam, càntala, que potsé'm vindrà a la memòria.

Postal d'Àngel Toldrà Viazo.

-Quan jo digue allò del 'Pecador', can-teu tots; voreu si fa bonic". (Document 1).

Al segon volum, a la pàgina 656, dins el repertori d'onomàstiques del mes d'agost, hi trobo:

“Dia 19 – Sant Maigí.

Abogat contra la pigota i les quartanes.

Bastanta devoció, tenia'l nostre poble al Sant fill de Tarragona.

A la primera part d'este llibret, va'l romans de les 'Tres fonts', molt popular en altres temps, que prova com lo nostre poble cantava les excel·lencies de l'aigua del Sant Anacoreta”.

El peu d'impremta *Puigrubí i Canals*, és molt habitual a les publicacions tarra-gonines, però a Tortosa m'estranyava, per esbrinar-ho vaig seguir cercant a Internet.

A l'article d'Enric QUEROL COLL, *El*

restabliment de la impremta a Tortosa: Josep Cid, 1780, publicat a la *Quaderns de l'Ebre, Institut de l'Ebre, Tortosa, 2010, Núm. 1*, hi trobem la solució.

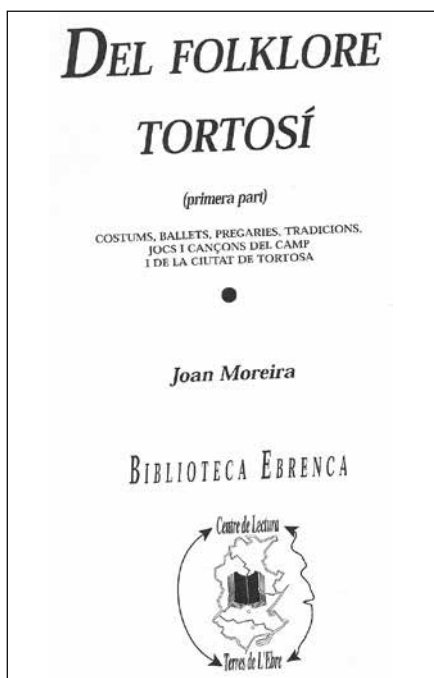
A partir de 1780 es comencen a trobar peus d'impremta de Josep Cid fins al 1821 data de la seva defunció, víctima de l'epidèmia de la febre groga. A l'article el Sr. Querol ens informa del testament de Josep Cid, fet el 19 d'agost de 1815 (festivitat de sant Magí) “... l'impressor i la seva esposa Marianna Sorribes testen conjuntament i deixen com a hereus el fill Tomàs Cid, beneficiat a l'església parro-quial de Flix, i la filla Maria Francisca, esposa de Joaquim Puigrubí i Canals, im-pressor i veí de Tortosa, amb qui s'havia casat aquell mateix any. Sogre i gendre, per tant, devien treballar plegats i el darrer va continuar amb el taller del carrer Sant Roc sense solució de continuïtat”.

Joaquim Puigrubí va viure en una època social i econòmica convulsa, l'epidèmia de la febre groga i canvis governamentals van marcar la seva trajectòria professional. "... l'amnistia del 1840 portaria Puigrubí de volta a Tortosa. Casat en segones noces amb Narcisa Ferrer, a la mort de l'impressor, el 1844, la vídua continuà al capdavant de l'establiment tipogràfic i llibreria del carrer Sant Roc fins al 1855, si més no".

Al llibre *La impremta catalana i els seus protagonistes a l'inici de la societat liberal (1800-1833)*, Tesi doctoral que presenta Montserrat COMAS I GÜELL per optar al títol de doctora en Història Comparada, Política i Social, Director Dr. Borja de Riquer, Bellaterra, desembre 2009, hi trobem a la llista d'impressors que ens ajudarà en la recerca del peu d'impremta tortosí:

(Pàg. 210) "CANALS. Tarragona. Magí i Pere. Impremta de mitjan segle XVIII. Hi treballaven els dos germans, Magí i Pere el qual, en morir, va deixar el negoci a la seva vídua Maria. En aquesta impremta hi havia de regent Miquel Puigrubí que es casà amb la filla i va passar a tenir la propietat del negoci".

(Pàg. 323) "... Si donem per bona l'aplicació de la tradició segons la qual el més important és mantenir la vigència del negoci, i que una viuda amb una filla havia de casar-la amb el regent amb aquest objectiu, no ha de sorprendre que Miquel Puigrubí es casés amb una filla del matrimoni Pere i Maria Canals perquè els fills de Puigrubí duen els dos cognoms. D'aquesta parella van néixer Joaquim, Antoni i potser algun altre fill".

(Pàg. 325) "PUIGRUBÍ I CANALS, Joaquim. Tortosa.

Fill de Miquel Puigrubí, va col·laborar ben aviat amb el seu pare a Tarragona. El 1810 apareix el seu nom conjuntament amb el del seu i també el 1811 amb la publicació del *Diario de Tarragona*. Fins el 1824, però, no trobarem notícies seves de forma independent quan s'instal·la a Tortosa i publica un llibre que no deixa de ser significatiu per indicar una possible ideologia de Joaquim: *El liberal arrepentido ó confesión general practica en la que se tratan casi todas las materias en que se puede haber delinquido un liberal revolucionario, la publica el P.F.M.R.D. para la instrucción de los confesores...* títol que

per altra banda es podia comprar a les llibreries de Figaró a Girona i d'Ignasi Valls a Vic; també *El Monstruo mas deforme, mas feróz y venenoso que han visto jamás los siglos descrito por un liberal desengañado carta del liberal arrepentido á su confesor*. La darrera data de la qual disposem una referència bibliogràfica és de 1833 i durant aquests anys publica fonamentalment llibres de caràcter religiós”.

Queda ben clara la procedència taragonina de Joaquim Puigrubí i Canals.

Document 1

“Les tres Fonts de Maigí

(Quico'l Celio i altres)

“Allà baix al Prat
hi havia una dama.
que era del dímòni
molt anturmentada.”

Pecador

Sin quieres del alma

Pecardor.

De bon dematí
quan del llit se'n alça
la ténta'l dimoni,
fent-li entrâ galvana.

Pecador, etz.

Tí l'astèril llépol
i sempre tí gana
sempre minja i sempre

tí vuïda la panxa.

Pecador, etz.

Estava tranquil·la
i a crit començava
i a cops s'ablaïa
la pobreta dama.

Pecador, etz.

Va a buscâ a Maigí
que ti santa fama,
i que la curesa
plorant-li demana.

Pecador, etz.

Maigí que la veu
tan desconsolada,
trau lo qaiatét
de dins la barraca.

Pecador, etz.

Pega en lo gaiato
a una penya blanca
i d'aquí un ratet,
una font ne raija.

Pecador, etz.

Pega un altre cop
i una altra font raija,
i al pegâ'l tercê
veus que'n raija una atra.

Pecador, etz.

Aquí tens tres fonts,

les tres d'aigua clara:

si'n beus de les tres

quedaràs curada.

Pecador, etz.

La una és del Pare.

Ti la virtut santa,

de que aquell que'n beu,

sempre en gust treballa.

Pecador, etz.

L'atra n'és del Fill.

Aquella que'n tasta,

del pecat de gola,

queda ben curada.

Pecador, etz.

La tercera font,

l'Esperit Sant ne mana,

per als mals esperits,

medicina santa.

Pecador, etz.

Les Fonts de Maigi

curàren la dama,

que allà baix al Prat

en pecat estava.

Pecador, etz.”

Tranquil

A -lla baix al Prat Hi havi -a una da - ma

ESTRIBILLO

que é -ra del di - mó -ni molt an - turmen - ta - da Pe - ca - dor si'n quieres del

al - ma pe - ca - dor De bon de - ma - ti tan bon punt com

s'al - ps la ten - ta'l di mo ni fent licentra gel - va - na Pe - ca

dor si'n quieres del al - ma pe - ca - dor.

Solfa de la pàgina 9 del llibre Del fonclor tortosí.